

KONFERENSSIRAPORTTI

Surukonferenssi ”Kohtaan surevan” Tampereella 27. - 28.4.2017

Elisa Morgan

Helsingin yliopisto

Vuosittain järjestettävä valtakunnallinen Surukonferenssi toteutettiin tänä vuonna jo yhdeksättä kertaa. Konferenssi järjestettiin 27. ja 28. huhtikuuta 2017 Tampereen yliopiston keskuskampuksella. Konferenssi oli kerännyt yhteen lähes 300 aktiivista osallistujaa. Molemmat konferenssipäivät oli jaettu kahteen osaan. Aamupäiville oli sijoitettu kaikille yhteiset esitelmät ja kokemuspuheenvuorot. Rinnakkaiset työpajat ja tieteelliset sessiot olivat iltapäivisin. Ensimmäinen konferenssipäivä päättyi paneelikeskusteluun, jossa käytiin käytännönläheisesti läpi surevien ensikohtaamistilanteita. Paneelissa oli mukana edustajat kriisityön, seurakunnan ja pelastuslaitoksen taholta.

Konferenssissa oli nostettu esille kolme keskeistä aihepiiriä. Näistä ensimmäinen oli surevien fyysisten ja henkisten tarpeiden kokonaisvaltaisen kartoituksen tärkeys. Autettava ihminen ei useimmiten ole valmis käsittämään omia tunteitaan heti traumaattisen menetyksen jälkeen, eikä hän välttämättä pysty edes keskustelemaan järkevästi. Puheenvuoroissa tuotiin esille, että surevien kanssa ei tarvitse aina puhua, vaan tärkeämpää on kiireetön läsnäolo. Suruasiantuntijan on tärkeä osata kartoittaa surevien kykyä ja mahdollisuuksia huolehtia itsestään ja koko perheen arjen rutiineista.

Konferenssin toinen teema koski auttajan ammatillista olemusta. Kokemusasiantuntijat pitivät olennaisena suruasiantuntijoiden nopeaa reagointia traumaattisessa kriisitilanteessa ja taitoa luoda luottamuksellinen suhde. Asiantuntijalta odotetaan myös kykyä ja taitoa kehittää toimintamalleja surevien läheisten selviytymistä edistävään toimintaan.

Kolmantena teemana oli tuen täsmällinen kohdentaminen. Menetyksen kokenut perhe tarvitsee surulle aikaa ja tilaa. Jokaisella perheenjäsenellä on omanlaisensa taito ilmaista surua. Tilanteen käsittäminen ja henkiset kyvyt ovat yksilöllisiä. Jotkut toipuvat traumaattisesta menetyksestä suhteellisen lyhyessä ajassa vain lähiverkoston tarjoaman tuen voimalla. Toiset perheenjäsenet voivat tarvita pitkäkestoista tiivistä ammatillista tukea terveydenhuollosta ja myös apua vertaistukitoiminnasta.

Ensimmäisessä yhteisluennossa torstaina psykoterapian professori Jaakko Seikkula (Jyväskylän yliopisto) käsitteli dialogista kohtaamista. Seikkula toi uusia näkökulmia perinteiseen terapeutiseen hoitosuhteeseen ja myös määritteli uudestaan auttamistyön suhteiden perustan. Terapeuttisessa suhteessa auttaja asettaa usein itsensä autettavan ulkopuolelle ja yläpuolelle. Dialogisen kohtaamisen asetelma tarjoaa mahdollisuuksia vastavuoroisuudelle. Sen taustalla vaikuttaa oletus autettavan ja auttajan inhimillisestä tasa-arvosta ja matkakumppanuudesta. Seikkulan oma näkökulma pohjautuu kognitiivisen neurotieteen huippututkijan Vittorio Gallesen (Università di Parma) peilineuroniteoriaan, jota Seikkula on täydentänyt filosofi Mikhail Bahtinin (1895–1975) dialogisuuden teorialla. Seikkula otti luennollaan esiin useita esimerkkejä lastenpsykologian professori Colwyn Trevarthenin (University of Edinburgh) tutkimusten tuloksista.

Esitelmässään Seikkula kiinnitti useaan otteeseen huomiota ihmisen ruumiin ja mielen yhtenäisyyteen. Ihminen osallistuu syntymästään asti dialogiin koko ruumillaan, puhumallaan kielellä ja teoillaan. Seikkula huomautti puheessaan, että terapeutin ei kannatta odottaa traumaattisen kriisin kokeneelta tilanneselostuksia ja monimutkaisia tarinoita. Paljon tärkeämpää auttamissuhteen onnistumisen kannalta on luoda yhteinen, hierarkioista vapaa vuorovaikutustila, jossa voidaan jakaa tunteita ja kokemuksia. Seikkula vertaili dialogisuutta hengittämiseen. Hänen sanojensa mukaan jos emme hengitä, kuolemme. Jos emme opi dialogiseen aktiiviseen suhteeseen, myös kuolemme.

Toisen päivän aamuluennossa psykologian tohtori Tuija Turusen esitelmän aiheena oli perheenjäsenen kuoleman vaikutus ja tuen tarve lapsiperheessä. Turunen pohti puhevuorossaan, kuinka työssään surevia kohtaava ammattihenkilöstö voisi nopeasti arvioida surevan lapsiperheen tarpeita. Kuolema ei kuulu normatiivisesti lapsiperheen elämään, sillä pikkulasten vanhemman tai lapsen kuolema sotii sitä perustavanlaatuisesta käsitystä vastaan, että kuolema tulee ihmiselle pitkän elämän päätteeksi. Turunen avasi puheessaan yleisölle traumaattisen kriisitilanteen sisältäpäin: kuka voi akuutissa kriisitilanteessa tukea lapsia ja miten, kun perheen aikuisten oma suru on musertava? Ammattiauttajan on ymmärrettävä, että kriisitilanteessa on erityisen tärkeää pitää huolta perheen aikuisista. He pystyvät tukemaan lapsia ainoastaan silloin, kun heillä itsellään on riittävästi omaa tukea.

Suomalaisen Kuolemantutkimuksen Seura oli konferenssissa järjestäjien yhteistyökumppanin roolissa. Seuran puolesta paikalla olivat puheenjohtaja Anja Terkamo-Moisio ja allekirjoittanut, seuran sihteeri Elisa Morgan. Tehtävänäme konferenssissa oli tieteellisten sessioiden puheenjohtajuus kumpanakin päivinä. Itse osallistuin puheenjohtajana kahteen sessioon. Näistä torstaina järjestetyn tieteellisen session A yhdistävänä teemana oli sairastuneen ihmisen ja lähipiirin tunteiden kirjo ja ristiriitaisuus. Ensimmäisen esitelmän aiheena olivat vakavasti sairastuneiden lasten ja heidän vanhempiensa tunnekokemukset. KTT Leila Hurmerinta (Turun yliopisto) käsitteli sairautta prosessina ja surua

monipuolisena tunnematkana. Suruprosessissa on aina mukana muitakin tunteita - vihaa, pelkoa, myötätuntoa, rakkautta. Esitelmässään Hurmerinta pohti muun muassa sitä, millaisia palvelukohtaamisia surevat vanhemmat tarvitsevat ja miten sairaalan piirissä voidaan kehittää uusia palvelutapoja, joissa vanhempien osallistuminen hoitotapahtumiin ja päätöstentekoon olisi huomioitu nykyistä enemmän. Hurmerinta puhui selkeän kommunikaation ja aikataulujen noudattamisen tärkeydestä hoitotyössä. Surevat ihmiset eivät pysty käsittämään latinankielistä terminologiaa, ja jokainen kuluva minuutti voi tuntua heistä sietämättömältä heidän odottaessaan ennalta sovittua puhelinsoittoa.

Session toisen esitelmä käsitteli läheisten ja heidän tunteidensa merkitystä vakavasti sairastuneille. KTM Henna Leino (Turun yliopisto) kertoi omasta tutkimuksestaan, jonka aineistona on ollut 14:n syöpään sairastuneen henkilön itsensä perustamia päiväkirjamuotoisia verkkosivuja. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että sairastuneet pitävät läheisten tukea korvaamattomana ja ovat suuresti huolissaan läheistensä pärjäämisestä. Sairastuneille henkilöille on erittäin tärkeää tietoisuus siitä, että heidän läheisensä saavat tarvittaessa riittävästi tukea.

Tieteellisen session kolmannessa esitelmässä YTM Katariina Hänninen (Sininauhaliitto ry) käsitteli saattohoito- ja surutyökäytäntöjä Sininauhaliiton jäsenyhteisössä. Sininauhaliiton jäsenyhteisöt tarjoavat asumispalveluita muun muassa päihdeongelmista ja mielenterveysongelmista kärsiville ikääntyneille. Saattohoitoaihetta lähestyttiin huolenpitoetiikan ja toivon ylläpitämisen näkökulmista.

Perjantain tieteellisessä sessiossa B keskityttiin ennen kaikkea lapsen kuolemaan. Lapsen kuolemaa pidetään äärimmäisen järjettömänä, luonnonvastaisena tapahtumana, jota voivat ymmärtää parhaiten vain saman kokeneet ihmiset. TM Juha Ikonen (Helsingin yliopisto) käsitteli esityksessään kirkon antamaa tukea niille vanhemmille, joiden lapsi oli kuollut raskauden aikana tai pian syntymän jälkeen. Session toisena puhujana oli KÄPY - Lapsikuolemanperheet ry: n projektipäällikkö YTM Taru Oulasvirta. Oulasvirta kertoi KÄPY ry: n kokemuskouluttajat-hankkeesta (2015–2017), jonka tavoitteena on ollut lisätä ammattilaisten tietoa lapsikuolemaperheiden kohtaamisesta. Iltapäiväsession päätti Tampereen ammattikorkeakoulun tuntiopettaja TiK Nina Smolander, joka lähestyi lapsen kuolemaa tilastollisin menetelmin. Smolander puhui omasta pro gradu -tutkimuksestaan, joka käsittelee pitkäaikaista ryhmävertaistukea ja sen merkitystä vanhempien selviytymisessä.

Konferenssin perjantaisen päätösluennon surevien kohtaamiseen liittyvästä kauneudesta ja haasteista piti FT Mari Pulkkinen. Esitelmän otsikkona oli ”Otan osaa - jos osaan”. Esitelmässään Pulkkinen avasi surukäsityksen historiaa 1800-luvun alusta nykypäivään. Pulkkinen toi esille sen, miten tärkeää on surun luonteen kokonaisvaltainen ymmärrys: menetys ja suru on käsitettävä ihmisen

elämäntapahtumana. Kaikki surevat eivät pysty käsittämään surua selviytymisprosessina, joka kulkee eteenpäin ja päättyy johonkin lopputulemaan. Jotkut ihmiset surevat vain lyhyesti, eivätkä tarvitse ammattiapua. Toisten surevien tunteet aaltoilevat tai he pysyvät murheellisina pitkiäkin aikoja. Ei ole yhtä ja oikeaa tapaa surra.

Konferenssissa oli lämmin ja tunnerikas ilmapiiri. Useissa esitelmissä todettiin läheisverkoston olevan avainroolissa kuolevien lohdutuksessa ja surevien selviytymisessä. Teologina jäin kaipaamaan yksinäisten surua ja kuolemaa käsittelevää keskustelua. Miten voidaan luoda ja ylläpitää toivoa niille ihmisille, jotka jostakin syystä ovat sosiaalisesti kuolleita, mutta elävät vielä fyysisesti? On huomionarvoista, että Suomessa on nykypäivänä paljon yksin asuvia ihmisiä, joiden ihmissuhteiden laadusta ja olemassaolosta ei ole varmaa tietoa.

Surukonferensseihin liittyvää aineistoa on saatavilla www.surut.fi -nettisivustolla.

Kirjoittaja:

Elisa Morgan, TK, on uskontotieteen maisterivaiheen opiskelija Helsingin yliopistosta. Hän tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan vuonna 1866 perustetun Milanon monumentaalisen hautausmaan (*Cimitero Monumentale di Milano*) kuvaveistoksia ja niiden kautta ilmentyviä milanolaisen eliitin käsityksiä elävien ja kuolleiden maailmojen suhteista vuosina 1866–2016. Yhteystiedot: elisa.morgan@helsinki.fi